

Litteratur

Norval Morris and Gordon Hawkins: The Honest Politician's Guide to Crime Control. The University of Chicago Press. Chicago and London 1970. 271 s.

Till kriminalpolitikens kommunikationsproblem hör den svårlösta frågan hur kommunikationen mellan forskare och beslutsfattare bäst skall ordnas. Många klagar över att forskarna skriver för varandra, på ett svårbegripligt sätt och utan att våga eller kunna formulera resultatens på ett sätt som är relevant för beslutsfattandet. Kanske det här framförallt är ett europeiskt problem; det är i varje fall med intresse man läser en bok som av författarna — två universitetslärare — uttryckligen rubricerats som en handledning för politiker.

Boken är ur många synpunkter en positiv överraskning. Den är väl-skriven med en klar disposition uppbyggd på slagkraftiga teser. Trots att boken är avsedd för en amerikansk publik skulle jag inte tveka att rekommendera den också för europeiska kriminalpolitiker. Spännvidden är måhända överambitiös; boken behandlar kriminaliseringarnas omfattning, möjligheterna att uppskatta brottslighetens faktiska omfattning och kostnader, rehabiliteringen av brottslingar, våldsbrottsligheten, polisens verksamhet, ungdomsbrottsligheten, psykiatrikernas roll i kriminalpolitiken, den organiserade brottsligheten och effektiviteten av den kriminologiska forskningen.

Bokens kanske bästa kapitel behandlar kriminalisering och dekriminalisering. Med tanke på amerikanska förhållanden är det naturligt att dekriminaliseringsförslagen framförallt avser olika moralbrott; fylleri, olaga spel och abort samt vissa typer av narkotikabrott och sexualbrott. För sådana former av normstridigt beteende som lösdriveri och ungdomsbrottslighet nöjer sig författarna med att kräva mera stringent formulerade rekvisit.

I kapitlet om brottslighetens kostnader påminns, alldeles riktigt, om det förkastliga i att tala om „brottslighetens totalkostnader“ så att man i en enda klumpsumma räknar in allting från värdet av t. ex. stöldgods till polisavlönningar. Om en kostnadskalkyl skall vara av relevans för beslutsfattandet måste man förstås göra skillnad mellan bl. a. nationalekonomi och offentlig ekonomi. Ett stulet eller ett genom falskdeklaration undandraget belopp belastar ju inte direkt nationalekonomin, också om statsfinanserna eller den enskilda målsäganden vidkänns en förlust. En mera omsorgsfull analys av det faktiska lidandet vid olika typer av brott lägger grunden för ett system för allmänt skadestånd åt målsäganden, vilket man redan provat i flera länder.

Mot bakgrunden av den aktuella kriminalpolitiska debatten i Norden är det stimulerande att konstatera författarnas avvisande inställning till letandet efter „brottslighetens orsaker“ och deras varning för att sammanblanda brottslighet med sjukdom.

Mera konventionella och delvis föråldrade är de avsnitt som berör påföljdssystemet. De flesta kriminologer är väl beredda att medge att fängelsestraff av traditionell typ används i alltför stor utsträckning; förutsägelsen att fängelser av i dag existerande typ inte längre kommer att finnas vid slutet av det här århundradet är inte heller orimlig. Men vad kommer då i stället? Författarna tror inte på effekten av korta frihetsstraff men förefaller ställvis att hålla fast vid den gamla föreställningen att långa frihetsstraff (ur amerikansk synpunkt kanske närmast medel-långa) skulle vara desto bättre. Den danska anstalten Herstedvester utmålats som ett slags modellanstalt med motiveringen att man enligt författarnas föreställning där skulle uppnå samma resultat med „blott“ två års frihetsberövande som man i Amerika erhåller efter 7 års frihetsberövande! Också den svenska fångvården med sin industrirörelse och sitt semestersystem blir föremål för översvallande beröm. — Mot perspektivet av våra reformrörelsers skarpa kritik av nordiska fångvårdsförhållanden — en kritik som författarna tycks vara helt okunniga om — är det intressant att konstatera att flera av de särdrag som upplevs som progressiva och radikala i USA är föremål för speciellt kritisk granskning i Skandinavien.

Det finns en allmän tendens att idealisera just de element i andra länders kriminalpolitik som man själv ännu inte har hunnit pröva. Författarna är entusiastiska över indragande av körkort som sanktion mot rattfylleri — här i Skandinavien har ju orättvisan, kumulations-elementet och den tvivelaktiga effektiviteten hos just denna sanktion blivit föremål för en ytterst skarp kritik.

Kriminologins och kriminalpolitikens värde-premissor har blivit ett allt mer aktuellt problem i både amerikansk och nordisk debatt. Värdeomedvetenheten är relativt låg hos de två författarna. Man noterar utsagor om att „strafflagens huvuduppgift är skydda vår person och vår egendom“ och att „strafflagen bör tillåta den enskilda att t.o.m. tillintetgöra sig själv så länge han inte skadar andra personer eller andras egendom“. Argumenteringen bygger i allmänhet på en traditionellt liberal värdeprofil utan spårbara intryck av den allra senaste tidens ideologiska debatt. Frågan om hur totallidandet och -kostnaderna i kriminalpolitiken skall fördelas mellan de involverade parterna berörs knappast alls.

Inkeri Anttila

Roland Grassberger: Psychologie des Strafverfahrens. 2. Aufl. Springer Verlag, Wien, 1968, 364 s.

Författaren, som är professor i straffrätt och kriminologi vid universitetet i Wien sedan 1948 och föreståndare för dess kriminologiska institut, skrev år 1950 första upplagan av detta verk. Boken är delvis en efterföljare till tidigare österrikiska verk på samma område av Ernst Seelig och Hans Gross, särskilt den senares „Kriminalpsychologie“ och „Handbuch für Untersuchungsrichter“. Den omfattar tre delar, nämligen 1) grundbegrepp 2) karakteristik av de medverkande

i straffprocessen och deras verksamhet och 3) karakteristik av straffprocessens stadier och situationer. Det första avsnittet, som är en allmän redogörelse för den del av psykologin som är av betydelse för ämnet, anser jag mig icke kunna bedöma. De båda andra avsnittet äro däremot värdefulla och intressanta. De illustreras av en mängd exempel ur författarens egen erfarenhet, där man dock icke får klart för sig vilken rättslig funktion bokens „ich“ haft. Speciellt österrikiska förhållanden framskynta på flera håll. Så tycks t. ex. tjuvskytte vara ett betydande brott. Vidare talas det om krucifixet på brottsplatsen (s. 144), om bekännelsen på dödsbädden (s. 183) och om bikten ur juridisk synpunkt (s. 184). Vad angår bekännelsen på dödsbädden, har väl denna i modern tid i Sverige enbart varit aktuell år 1927 i Östervåla-mordet (jämför redogörelsen för Karlgren-Bäcks bekännelse i Eliel Löfgren: Klockorna i Östervåla). Författaren nämner också (s. 157 och 205), vilket påminner om förhållandena i Sverige, att vittneseden numera i huvudsak saknar betydelse som en sanningsgaranti vid vittnesmål på grund av religionens minskade betydelse. En skarp-sinnig iakttagelse som författaren gör (s. 105) är påpekanget av det rollbyte som sker för en förhørsledare, som lett en utredning, om han sedan skall höras som vittne vid huvudförhandlingen och alltså kommer att intaga en betydligt mera underordnad roll. Två utförliga avsnitt behandla resp. den välkända tendensen hos åklagaren eller domaren att till varje pris försöka få fram ett erkännande (s. 170 ff) och förhör med barn om sedlighetsbrott (s. 217—226). Mera i förbigående nämner Grassberger att polygrafan ej får användas enligt österrikisk rätt och ställer sig mycket tvivlande till dess användning (s. 118—120). Bokens andra och tredje avsnitt äro av stort praktiskt värde för både kriminalpersonal, rättegångsjurister och sakkunniga. Emellertid har boken en betydande brist. Vad den innehåller ligger på gränsen mellan juridisk psykologi, praktiska erfarenheter och sunt förnuft. Däremot saknar den helt och hållet redogörelser för och material från den ytterst kvalificerade amerikanska rättssociologiska forskningen av Glendon Schubert m. fl. Härmed överensstämmer det också att litteraturförteckningen (s. 352—353) uteslutande upptar tyskspråkig litteratur med undantag för en italiensk bok i tysk översättning (Altavilla), en fransk bok (Gorphe) och en amerikansk bok av Leonard om „Lie Detection“.

Klas Lithner

Hans Giese: Die sexuelle Perversion. Akademische Verlagsgesellschaft, Frankfurt a. M. 1967. 420 s.

Bogen, der må betegnes som en „paperback“, har en ganske kort indledning af Giese, men består derudover af genoptryk, en repræsentativ række forfatteres arbejder om sexualproblemer. Det er fortrinsvis tyske, omend bogen begynder med en artikel af franskmanden Tissot fra 1764 om onaniens ulykkelige virkninger.

Herudover er der et arbejde af franskmændene Moreau fra 1883 og Magnan fra 1892. Herefter er det fortrinsvis tyske arbejder, hvoraf enkelte er noget spekulative, men i sammenhæng og suppleret med Kinsey og medarbejderes oversigt over deres måde at opfatte begreberne: normalt og abnormt, er det inspirerende læsning. *G. K. Stürup*

F. Schwarz: Der aussergewöhnliche Todesfall. Ferdinand Enke Verlag, Stuttgart 1970. 300 sider. 64 DM.

Den tidligere professor i retsmedicin ved universitetet i Zürich, F. Schwarz, har skrevet en monografi i nydeligt udstyr om „usædvanlige dødsfald“. Herved forstår han voldeligt betingede og andre pludselige dødsfald, hvor døden ikke skyldes forbrydelse eller uforsvarligt forhold fra en anden persons side, men hvor dette dog først kan udelukkes efter nærmere politimæssig og lægelig undersøgelse. Det drejer sig således om selvmord, visse ulykkestilfælde og pludselige, uventede, naturlige dødsfald.

Bogen beskriver forholdene omkring dødens indtræden og især findestedsundersøgelsen og ligsynet. Det er diskutabelt, hvorvidt det er rimeligt at adskille disse dødsfald i en bog som den foreliggende fra tilfælde, hvor ansvar kan gøres gældende over for en anden person, da problemstillingen og undersøgelsesmetodikken oftest primært er den samme.

Ud fra forfatterens retsmedicinske baggrund beskrives de forskellige døds måder og dødsårsager illustreret ved udmærkede, kortfattede beretninger om enkelttilfælde og en billedsamling, som findes bagest i bogen.

Der gives mange oplysninger af værdi både for den mindre øvede og for den på dette område erfarne (embeds)læge. Bogen kan utvivlsomt også give politimanden større indblik i de lægelige problemer. Bogen er affattet i et alment forståeligt sprog.

Betydningen af samarbejde mellem politi og læge, eventuelt også andre særligt sagkyndige (arbejdsulykker), understreges. En nøje opklaring af hvert tilfælde er nødvendig, ikke mindst af selvmords- og ulykkesprofylaktiske grunde.

Bogen er nyttig for retsmedicinere, embedslæger og visse politifolk, men efter mit skøn af yderst begrænset kriminologisk interesse.

J. P. Hart Hansen

Ragnar Hauge: Kriminalitet som ungdomsfenomen. Universitetsforlaget, Oslo, 1970. 198 s.

I 1968 udsendte *Ragnar Hauge* på Universitetsforlaget en bog om „Gjengkriminalitet og ungdomskulturer“. Bogen indgik i en serie populærvidenskabelige billighøger „U Bøkene“, og den blev anmeldt i nærværende tidsskrift 1969 s. 354 f. Nu foreligger på samme forlag, i samme serie, hans bog om „Kriminalitet som ungdomsfenomen“.

Begge bøgger er i øvrigt kvalitetsstemplede ved også at indgå i skriftserien fra *Institutt for kriminologi og strafferett* ved Universitetet i Oslo.

Bogen om ungdomskriminaliteten slutter sig snævert til det foregående bind om bandekriminalitet. Hele afsnit (2.3 ff.) udgør en summarisk fremstilling af hovedtrækkene i de teorier, som Hauge nærmere har redegjort for i „Gjengkriminalitet og ungdomskulturer“. Men også på anden vis ligger fremstillingen i „Kriminalitet som ungdomsphenomen“ tæt op ad fremstillingen i det foregående bind. Hele passager går næsten ordret igen — man sammenligne blot Hauge (1970) s. 98 f. med Hauge (1968) s. 168 f. og Hauge (1970) s. 143 med Hauge (1968) s. 136 f. At de to bøgger således til en vis grad „overlapper“ hinanden, ligger imidlertid i sagens natur og gør ingenlunde den nye bog overflødig.

De teoretiske synspunkter, som er blevet fremsat til forklaring af bandekriminalitet blandt unge, bliver ofte mødt med den indvending, at de er udformet på basis af amerikanske samfundsforhold, og at de derfor har liden relevans f. eks. for forholdene i Skandinavien. At dette langt fra er tilfældet, er måske nok efterhånden gået op for de fleste fagfolk; men Hauge fortjener ligefuldt tak, fordi han vier et helt hovedafsnit i sin nye bog til „Noen illustrasjoner“ (kap. 3), hvor han imødegår denne indvending. Her bestræber han sig — ved hjælp af to eksempler, henholdsvis narkotikamisbrug som gruppefenomen og kollegial afstraffelse i en militærlejr — på at vise, at disse tilsyneladende så fremmedartede teorier „har en viss forklaringsverdi også når det gjelder norske forhold“ (s. 61).

I *Kriminalitet som ungdomsphenomen* anlægges der et sociologisk eller socialpsykologisk synspunkt på kriminalitetsfenomenet. Hauge tager sit udgangspunkt i en opfattelse af den kriminelle delkultur, som afviger fra gængs opfattelse af en sådan. Han hævder, at sådanne delkulturer alene eksisterer „på det oplevelsesmessige plan — derimot ikke som sammen av de enkelte medlemmers personlige verdiopfatninger, normer og holdninger“ (s. 30). Og om dette delkulturbegreb samler fremstillingen sig i kapitlerne 4—6. Indholdet af disse hovedafsnit skal her kun antydes ved at gengive kapitel-overskrifterne: „Utforskning av delkulturenes innhold“ (kap. 4), „Individets bilde av delkulturen“ (kap. 5) og „Delkultur og gruppetilknytning“ (kap. 6).

I det følgende hovedafsnit (kap. 7) skitserer Hauge den udvikling, der fra midten af 1950'erne blandt de unge har ført til en stærkere orientering mod de jævnaldrende, og han påpeger, at i samme tidsrum har ungdomskriminaliteten vist en kraftig stigning. Spørgsmålet er så blot, om der består nogen sammenhæng mellem disse to fænomener, og dette spørgsmål besvares bekræftende:

„Forklaringen på dette ligger etter vår oppfatning i at samtidig med at det har blitt viktigere og viktigere for de unge å bli godtatt av de

andre, har det også blitt viktigere og viktigere å leve opp til de andres forventninger — eller retttere, å leve opp til det man tror er de andres forventninger. Men disse andre er ikke lengre bare kameratene — det er de jevnaldrende i videre forstand som ofte utgjør referansegruppen. De andre, hvis forventninger har fått økt gjennomslagskraft, er i første rekke de jevnaldrende, og i mindre grad den engere kameratgruppe.

Og fordi de jevnaldrende ofte *blir opplevd* som mer asosiale enn de egentlig er og som mer asosiale enn kameratene, innebærer dette at presset på den enkelte i retning av å begå asosiale handlinger også har økt. Jo viktigere det blir å leve opp til ungdomskulturens normer og verdier, jo sterkere blir presset i retning av asosialitet“ (s. 167; udhøvelsen skyldes anmelderen).

Denne hypotese — der egentlig lyder ganske plausibel — lader Hauge imidlertid blot fremtræde som noget, der „ligger nærmere de rene spekulasjoner enn den konkrete viten“. Og hermed har han jo så at sige taget brødet ud af munden på anmelderen!

Bogen munder ud i Hauges betragtninger over de konsekvenser, som de teoretiske grundsynspunkter kan og bør få for forebyggelse af ungdomskriminalitet og behandling af ungdomskriminelle. Dette afsnit (8.4) er interessant læsning, selv om Hauge indskrænker sig til antydninger af de mulige strategier. Og igen er Hauge en forsigtig general, der slutter med at slå læseren koldt vand i blodet — de mange foranstaltninger, som hidtil har været bragt i anvendelse i kampen mod kriminaliteten „gir ikke grunnlag for den store optimisme“ (s. 185).

Med „Kriminalitet som ungdomsfenomen“ har Ragnar Hauge skrevet en fascinerende bog om et betydningsfuldt emne. Man får håpe, at den vil finde de mange læsere blandt læg og lærd, som den fortjener.

Sv. Gram Jensen

C. F. Schoolbred: A Guide to Recent Criminal Legislation. Pergamon Press, Oxford, 1968. 154 s. 17 s. 6 d.

I et forord til denne bog skriver Justice Frederick Lawton at der mellom 1848 og 1948 kun var een lov som betød en væsentlig ændring „in the way criminal justice was administered“, nemlig Criminal Evidence Act, 1898. Det er nok lidt stærkt sagt, men sandt er det, som det dernæst fremhæves, at der siden Criminal Justice Act, 1948 har været en mærkbar forøgelse af den lovgivningsmæssige aktivitet i engelsk strafferet. Diskussionen om dødsstraffens afskaffelse og om afkriminalisering af homoseksuelt forhold er de træk man har hørt mest om udenfor England, men der er mange andre initiativer som har ført til ny lovgivning. Der er indført betinget dom med udmålt straf (indtil 6 måneder); „corrective training“ og „preventive detention“ er afskaffet og erstattet af et system af udvidede strafferammer; der er kommet nye regler om behandlingen af psykisk afvigende personer,

om bøger, om prøveløsladelse og meget mere. Det er i almindelighed ikke let at skaffe sig et overblik over engelske regler. Den foreliggende bog af C. F. Schoolbred er et fortræffeligt hjælpemiddel til at blive bedre orienteret om de nye regler. Det har ligget udenfor forfatterens formål at referere det regelsystem i hvilket de nye regler hører hjemme.

K. W.